ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง กรณีศึกษา ครูชาตรี อบนวล

Tang Deaw Ranat-ake Plang Phayasoke Samchan of Khru Khum Na Bangchang A Case Study of Khru Chatee Obnaul

สุพัศชา ผดุงสุทธิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติ ผลงานของครูชาตรี อบนวล 2) วิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง 3) ศึกษาบทบาทเพลงเดี่ยวพญาโศกในสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ครูชาตรี อบนวล เป็นผู้มีผลงานด้านการบรรเลงดนตรีไทย ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดเดี่ยวระนาดเอก เพลงเชิดนอก เดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงกราวใน หน้าพระที่นั่ง ได้รับรางวัลชนะเลิศการแต่งเพลงได้รับการถ่ายทอดทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง จากครูสกล แก้วเพ็ญกาศ 2) เพลงพญาโศกมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เดิมมีอัตราจังหวะ 2 ชั้น เป็นเพลงท่อนเดียว มี 8 หน้าทับปรบไก่ เมื่อปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 4 พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) จึงแต่งขยายขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น และนิยมนำมาทำเป็นทางเดี่ยวในแบบฉบับการเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ เสียงลูกตกเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น มีลูกตกเสียงโด 1 ครั้ง ลูกตกเสียงเร 6 ครั้ง ลูกตกเสียงฟา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงซอล 1 ครั้ง ลูกตกเสียงลา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงที 2 ครั้ง บันไดเสียงเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ใช้บันไดเสียง 3 บันไดเสียงด้วยกัน คือ ทางนอก ทางกลางแหบ และทางใน ลักษณะเด่นของทางเดี่ยวเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง ที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด คือ การสะบัดที่มีการลักจังหวะ การขยี้ การกวาด การรัว และสำนวนกลอนที่นำมาบรรเลง ผู้บรรเลงต้องมีทักษะเป็นอย่างสูงจึงจะสามารถบรรเลงได้อย่างสมบูรณ์ 3) เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น มีบทบาทสำคัญทั้งใน ด้านการประกอบการแสดง ด้านการศึกษา และด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ทางเดี่ยว ระนาดเอก เพลงพญาโศก 3 ชั้น

* *นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์*

Abstract

The purposes of this research were to stuy: 1) To study the biography and works of Khru Chatree Obnaun 2) To Analysis Tang deaw Ranat-ake Pleng Phayasoke Samchan of Khru Khum Na BangChang 3) To study the role of Pleng Deaw Phayasoke in Thai Society and Thai Culture. This research methodology using the qualitative research. Keylnformants) was14. the research instruments were the data were analyzed by content analysis

This results were as follows: 1) Khru Chatree Obnaul His proud trophy were award winning by solo xylophone music instrument in Pleng Cherdnok song and by solo alto xylophone music instrument in kroundnai song in front of the throne. He recieved a composer's winning Award. The Phayasoke song emerged since the Ayutthaya period. The original song was a middle rhythym (Songchan), and the rhythym used in first verse were 8 rhythymsof Nathabprobkai. At the reign of King Mongkut, the composer named Luangpraditphairaw (Mee-khaek) adapted its into the slow rhythym (Samchan). After this, it was play by solo with many single musical instruments. 2) The analysis of Phrayasoke Samchan song shown that; its had fall down in Do –Scale 1 time, fall down in Re–Scale 6 time, fall down in Fa–Scale 3 time, fall down in Sal–Scale 1 time, fall down in La–Scale 3 time and fall down in Te–Scale 2 time The analysis Key-Scale used in Plang Deaw Phrayasoke Samchan song shown that; its had 3 Key-Scale included; Thanghab, Thangklangnok and Thangnai. 3) The identity of Tang Deaw Phrayasoke Samchan of Krue Klam Na Bang Chang song was the procession of playing Ranat-ake in the style of Sabud, Lukchangwa, khayee, Kwad, Rua and Samnuanklon (music verse in Thai classical music). The musicians must be a good skill to play this song. The role of Plang Deaw Phrayasoke song in Thai society and Thai Classical Music culture including; The using in Thai classical performance musics and dances. The using in education.

Keywords : Tang Deaw, Ranat - ake, Pleng Phayasoke Samchan

บทนำ

ดนตรีไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติ และเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงความเป็นอารยะ และความเจริญงอกงามของประเทศ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่สามารถเข้าถึงจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นมาแล้วหลายยุคหลายสมัย จากปัจจัยในด้านต่าง ๆ เช่น บริบททางสังคม ลักษณะภูมิประเทศที่มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ เป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาดนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นดนตรีไทยจึงถือเป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า ที่โบราณาจารย์ได้สืบสานและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

เอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของดนตรีไทย คือ บทเพลงไทยที่โบราณาจารย์ด้านดนตรีไทยได้คิดประดิษฐ์ตกแต่งขึ้นตามหลักการประพันธ์เพลงไทย มีท่วงทำนอง สำนวน ลีลาในการบรรเลงที่เป็นแบบแผน โดยเริ่มจากท่วงทำนองเพลงที่มีจังหวะกระชับ ร้องง่าย ฟังง่าย จดจำได้ง่าย และมีความยาวของทำนองเพลงไม่มากนัก โดยได้รับอิทธิพลมาจากเพลงพื้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ต่อเมื่อดนตรีไทยเข้าไปมีบทบาทในการรับใช้สังคมมากขึ้น เช่น การบรรเลงเพื่อการขับกล่อม การบรรเลงประกอบพิธีกรรม และการบรรเลงประกอบ

การแสดง เป็นต้น ส่งผลให้ครูดนตรีไทยคิดประดิษฐ์ทำนองเพลง ให้มีความยาว เหมาะสมกับการบรรเลงรับใช้สังคมในลักษณะต่าง ๆ

เพลงเดี่ยว เป็นเพลงที่กำหนดให้เครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่งบรรเลงเพียงเครื่องเดียว โดยมี ฉิ่ง กลอง เป็นเครื่องประกอบจังหวะ เป็นเพลงที่มีความพิเศษ ในด้านเทคนิคการบรรเลง ความวิจิตรพิสดารในสำนวนกลอน เนื่องจากเป็นเพลงเพื่อบรรเลงอวดฝีมือ อวดความสามารถของนักดนตรี และอวดภูมิปัญญาของครูผู้ประดิษฐ์ เครื่องดนตรีไทยที่นิยมนำมาบรรเลงเพลงเดี่ยวเป็นเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง ประกอบด้วยเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ซึ่งเครื่องดนตรีแต่ละประเภทมีกลวิธีในการบรรเลงเพลงเดี่ยวแตกต่างกันตามบทเพลงที่ครูผู้ประพันธ์ได้คิดประดิษฐ์ขึ้น เพลงเดี่ยวมีความสำคัญและมีบทบาทต่อวงการดนตรีไทย คือ ความพิเศษในบทเพลงและกลวิธีที่ใช้ในการบรรเลงเพลงที่แตกต่างจากบทเพลงทั่วไป เป็นเพลงที่ใช้แสดงความสามารถของผู้บรรเลงและอวดภูมิปัญญาในการคิดสำนวนกลอนที่พิเศษและมีชั้นเชิงในการบรรเลงของผู้ประพันธ์ เพลงที่นิยมนำมาเดี่ยว เช่น เพลงสารถี เพลงแขกมอญ เพลงต่อยรูป เพลงนารายณ์แปลงรูป และเพลงพญาโศก เป็นต้น บรมครูอาจารย์ด้านดนตรีไทยจึงได้นำเพลงไทยต่าง ๆ มาทำเป็นเพลงเดี่ยวในแต่ละเครื่องมือเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายและวงมโหรี ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ เป็นต้น หรือในวงปี่พาทย์ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ปี่ใน เป็นต้น เพลงเดี่ยวนั้นก็มักจะมีการคิดลูกเล่นต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเครื่องดนตรีนั้น ๆ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์อันเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท

เพลงพญาโศก เป็นเพลงที่แสดงความซับซ้อนในการดำเนินทำนอง ที่มีลีลาของท่วงทำนองในการเปลี่ยนระดับเสียงอย่างเข้มข้นภายในท่อน ถึงแม้จะเป็นเพลงท่อนเดียวก็ตาม แต่ลักษณะของสำนวนเพลง และระดับเสียงที่มีการเปลี่ยนอยู่เกือบตลอดภายในท่อน ทำให้เพลงพญาโศกโดดเด่น ในเรื่องสำนวนเพลงและระดับเสียง (ไชยยะ ทางมีศรี, สัมภาษณ์ : 25 พฤษภาคม 2558) บทบาทของเพลงพญาโศก ส่วนมากจะพบในการบรรเลงทั่ว ๆ ไป การบรรเลงประกอบการแสดงเมื่อตัวละครมีอารมณ์โศกเศร้า เช่น เรื่องรามเกียรติ์ ตอนลักสีดา เมื่อทศกัณฐ์ลักนางสีดาไปได้แล้ว พระรามกลับมาก็เศร้าโศก ในตอนนี้จะใช้ปี่เป่าเพลงพญาโศก 3 ชั้น (บทของกรมศิลปากร) โดยจะใช้ทางหวานหรือทางโอดประกอบอารมณ์โศกเศร้าของพระรามในตอนนั้น (บทของกรมศิลปากร ใช้แสดง ณ โรงละครแห่งชาติ) ส่วน 2 ชั้น จะพบอยู่ด้วยกัน 2 แบบ แบบแรกอยู่ในการเทศน์มหาชาติ เป็นเพลงประจำกัณฑ์ ก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงเรื่องพญาโศกกับเพลงพญาโศก ในการบรรเลงประจำกัณฑ์โดยนิยมจะเรียกเพลงพญาโศก แต่มีบางท่านที่เรียนลึกซึ้ง ท่านก็จะ เริ่มบรรเลงด้วยเพลงต้นพญาโศก เพลงพญาโศก 3 ชั้น เพลงพญาโศก 2 ชั้น ความหมายในที่นี้คือประกอบการเดินทางอย่างเศร้าโศกรันทดใจของพระเวสสันดร ในกัณฑ์ที่ชื่อว่าทานกัณฑ์ อีกแบบหนึ่ง คือการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี เดี่ยว เป็น ขลุ่ยบ้าง ซอบ้าง เป็นการบรรเลงทั่วไปในทำนองโศกเศร้า ทำนองโอดพัน มักพบในงานอวมงคล ในทำนองโศกเศร้า ทำนองโอดพัน (ไชยยะ ทางมีศรี, สัมภาษณ์ : 25 พฤษภาคม 2558) เพลงพญาโศกนับว่ามีความสำคัญมาก ครูดนตรีไทยได้นำทำนองเพลงพญาโศกอัตราจังหวะ 3 ชั้น ซึ่งพระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) ได้แต่งขยายขึ้นจากทำนองเพลงพญาโศกอัตราจังหวะ 2 ชั้น มาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีแต่ละประเภทได้บรรเลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเดี่ยวที่ประดิษฐไพเราะให้ระนาดเอกบรรเลงนั้น พบว่ามีอยู่ด้วยกันหลายทางด้วยกัน เช่น ทางครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ครูเพชร จรรย์นาฏย์ และครูกล้ำ ณ บางช้าง เป็นต้น

ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง เป็นผลงานการประพันธ์ที่โดดเด่นในกลวิธีการบรรเลง เช่น การตีลูกรัว การใช้

สำนวนกลอนของตระกูลบางช้าง ครูกล้ำเป็นผู้มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีได้หลายเครื่องมือ โดยเฉพาะระนาดเอก อีกทั้งมีความสามารถในการขับร้อง ครูกล้ำเป็นเพื่อนรุ่นพี่ที่ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ให้ความเคารพนับถือและมีความผูกพันกัน กล่าวคือ ครูกล้ำ มักเดินทางไปที่บ้านบาตร (สำนักดนตรีของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ) เป็นประจำ อีกทั้งได้พาลูกศิษย์เข้ามาเรียนดนตรีเพิ่มเติมที่บ้านบาตรอยู่เสมอหลายท่าน อาทิ ครูสกล แก้วเพ็ญกาศ เป็นต้น (ชาตรี อบนวล, สัมภาษณ์ : 14 พฤษภาคม 2558)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง โดยเฉพาะในเรื่องของบันไดเสียง ลูกตก กลอนเพลง เทคนิคการบรรเลง ความสัมผัสกลมกลืนของกลอนเพลง เพื่อให้เห็นความโดดเด่นของทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง ตลอดจนเพื่อรวบรวมข้อมูลบันทึกเป็นเอกสารวิชาการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่วงการดนตรีไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติและผลงาน ของครูชาตรี อบนวล

2. วิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดเอก เพลงพญาโศกสามชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง

3. เนื้อ บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วย วิธีขอรับการถ่ายทอดทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น จากครูชาตรี อบนวล และวิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวกับงานวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญด้านดนตรีไทย ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากสื่อพิมพ์ บทความ เอกสารทางวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ประชากร หรือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง กรณีศึกษาครูชาตรี อบนวล ครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรี โดยผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ได้รับการถ่ายทอดตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้ตั้งไว้

ผู้ให้ข้อมูลหลักในศิลปนิพนธ์ที่ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ ด้านทักษะการบรรเลง

จ.ส.อ.จรัญ ภูมิดี (เครื่องดนตรีระนาดเอก) ข้าราชการทหาร มณฑลทหารบกที่ 13 หมวดดุริยางค์ จังหวัดลพบุรี

จำเริญ พิมเผือก พนักงานวิชาชีพระดับ 7 ดูแลชมรมดนตรีไทย และนาฏศิลป์ (เครื่องดนตรีระนาดเอก ระนาดทุ้ม) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ชาตรี อบนวล ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย (เครื่องดนตรีระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวง) กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว

จ.ส.อ.ไชยชนะ เต๊ะอ้วน ข้าราชการ ตำแหน่งดุริยางคศิลปินชำนาญการ (เครื่องดนตรีระนาดเอก) กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว

ไชยยะ ทางมีศรี ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย (เครื่องดนตรีระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวง) สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น ข้าราชการครู ชำนาญการ (เครื่องดนตรี ปี่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวง) วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

นัฐพงศ์ โสวัตร ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางค์ไทย (ระนาดเอก) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง ข้าราชการครู ชำนาญการพิเศษ (เครื่องดนตรี ปี่ ระนาดทุ้ม และฆ้องวง) วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

พินิจ ฉายสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติด้านดนตรีไทย ข้าราชการบำนาญ (เครื่องดนตรีระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวง) กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว

ดร.บำรุง พาทยกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางค์ไทย (ระนาดทุ้ม) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สุพิศ ผดุงสุทธิ์ (เครื่องดนตรีระนาดเอก) เจ้าของวงปี่พาทย์ คณะ พ. ผดุงสุทธิ์ ตำบลมหาราช อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สุรพงษ์ โรหิตาจล ข้าราชการ ตำแหน่งดุริยางคศิลปิน ชำนาญงาน (เครื่องดนตรีระนาดเอก เครื่องหนัง) สำนักการสังคีต กรมศิลปร

สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (เครื่องดนตรีเครื่องหนัง) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

อำนวย ยิ้มสนิท ลูกจ้างประจำ พิเศษ (เครื่องดนตรีปี่) ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ธุรการ กองทัพอากาศ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 เครื่องมือ ดังนี้

3.1 เครื่องมือวิจัยที่เป็นแนวสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดำเนินตามขอบเขตของการวิจัย

3.2 เครื่องมือที่เอื้อต่อการปฏิบัติการวิจัย เช่น

- เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว
- เครื่องบันทึกเสียง
- กล้องบันทึกภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล่ำ ณ บางช้าง ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การปฏิบัติจริง ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ โดยใช้วิธีการดังนี้

4.1 ข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงเพลงพญาโศก 3 ชั้น จากแหล่งข้อมูลดังนี้

1) หอสมุดแห่งชาติท่าวาสุกรี
2) หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
3) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม-เอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
4) หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5) ศูนย์รักศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
6) ห้องสมุดดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านดนตรี โดยผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ได้รับการถ่ายทอดตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้ตั้งไว้

4.3 ข้อมูลจากการสังเกตและการมีส่วนร่วม ได้ใช้ข้อมูลจากการสังเกตและร่วมปฏิบัติจริง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ นำมาจดบันทึกและใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย

4.4 ข้อมูลจากภาพถ่าย แถบบันทึกเสียงและวีดีทัศน์ ข้อมูลจากภาพถ่าย แถบบันทึกเสียง และวีดีทัศน์ โดยผู้วิจัยได้บันทึกภาพและบันทึกเสียงทุกครั้ง เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยัน ความถูกต้องของข้อมูล และใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้นับว่ามีประโยชน์ ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

5. การวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดนั้น มาแยกส่วนวิเคราะห์ตามประเด็นศึกษาให้เห็นภาพส่วนย่อย จากนั้นจึงวิเคราะห์รวบประเด็นให้เห็นภาพรวมด้วยวิธีวิเคราะห์ความเหมือน ความแตกต่าง ความเกี่ยวข้อง ความ

สัมพันธ์ เป็นต้น วิธีการนี้หากพบข้อมูลที่ยังขาดความสมบูรณ์ก็จะย้อนกลับไปที่กระบวนการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงทำการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของแต่ละกรอบข้อมูลทั้ง 3 กรอบ ตีความที่ได้จากการศึกษา พร้อมทั้งอธิบายผลด้วยความเรียงเชิงพรรณนา และจัดระเบียบองค์ความรู้ เพื่อตอบทุกคำถามวิจัยที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการดำเนินการดังนี้

5.1 การจำแนกข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า

5.2 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.3 นำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประวัติและผลงาน ครูชาตรี อบนวล

1.1 ประวัติ ครูชาตรี อบนวล ได้เข้าเรียนดนตรีไทย ที่บ้านของครูสกล แก้วเพ็ญกาศ โดยเริ่มเรียนของวงใหญ่ พออายุได้ 15 ปี ก็เริ่มเรียนระนาดเอก กับครูสกล แก้วเพ็ญกาศ ได้รับการถ่ายทอดทางระนาดเอก เพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องเพลงช้า เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว เช่น เพลงเดี่ยวลาวแพน เพลงเดี่ยวเชิดนอก เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวสารถี เพลงเดี่ยวนกขมิ้น เพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงเดี่ยวกราวใน เป็นต้น ขณะที่เรียนอยู่บ้านครูสกล นั้น ครูชาตรี เป็นผู้บรรเลงระนาดเอก ตามงานต่าง ๆ เช่น งานบรรเลงประกอบการแสดงโขน ละคร ลิเก และงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวได้ว่าครูชาตรี อบนวล เป็นคนระนาดเอกประจำสำนักปี่พาทย์ครูสกล แก้วเพ็ญกาศ อีกคนหนึ่งเลยทีเดียว ต่อมาได้สอบเข้าทำงานเป็นนักดนตรีประจำวงของกรุงเทพมหานครฯ ครูชาตรี อบนวล ได้เปลี่ยนจากผู้บรรเลงระนาดเอก ไปเป็นผู้บรรเลงฆ้องวงใหญ่ และผู้บรรเลงระนาดทุ้มจนถึงปัจจุบัน

1.2 ผลงานด้านการบรรเลงดนตรีไทย ครูชาตรี อบนวล มีผลงานด้านการบรรเลงดนตรีไทยที่ครูชาตรี อบนวล ภาคภูมิใจและเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชน คือ เมื่อ พ.ศ. 2507 ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดเดี่ยวระนาดเอก เพลงเชิดนอก ของจังหวัดนนทบุรี และเมื่อ พ.ศ. 2528 เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงกราวในหน้าพระที่นั่ง ในการประชันดนตรีไทยมหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ 1 ณ อาคารอเนกประสงค์มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างวงบางกะปิกับวงบ้านบางลำพู โดยได้รับเหรียญรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี

1.3 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง ครูชาตรี อบนวล เมื่อ พ.ศ. 2546 ได้รับรางวัลชนะเลิศการแต่งเพลงใหม่คือเพลงสามัคคีไทยเถา และเพลงเทิดมหาราชเถา เข้าร่วมในรายการแสงทิพย์ประลองปี่พาทย์ครั้งที่ 2 และท่านได้ประพันธ์เพลงต่าง ๆ เช่น เพลงโหมโรง เพลงเถา เพลงเรื่อง เพลงเดี่ยว เพลงร่วมสมัย เป็นต้น

2. ผลการศึกษาประวัติเพลงพญาโศก 3 ชั้น

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ และเอกสารที่ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมนั้น วิเคราะห์ได้ว่าเพลงพญาโศกเป็นเพลงที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพลงพญาโศกนี้แต่เดิมมีอัตราจังหวะ 2 ชั้น เมื่อปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 4 พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) แต่งขยายขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น และต่อมานิยมนำมาทำเป็นทางเดี่ยวในแบบฉบับการเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ นอกจากจะนำมาทำเป็นทางเดี่ยวแล้วยังนิยมนำมาใช้ในการแสดงกับบทบาทละครที่มีอารมณ์โศกเศร้า อีกด้วย

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทำนองหลักเพลงพญาโศก 3 ชั้นกับจังหวะหน้าทับและจังหวะฉิ่ง

จากการศึกษา พบว่าลักษณะการบรรเลงจังหวะหน้าทับนั้นจะบรรเลงจนกระทั่งจบ 1 จังหวะแล้วย้อนกลับไปบรรเลงเหมือนเดิมจนจบเพลง ฉิ่งก็เช่นเดียวกัน ในหนึ่งหน้าทับนั้นจะเท่ากับการบรรเลง

เพลง 2 ประโยคและการตีฉิ่งและฉับจำนวน 4 คู่ ในหนึ่งหน้าทับ ทำให้เห็นโครงสร้างทำนองหลักเพลงพญาโศก 3 ชั้นชัดเจนมากขึ้น สรุปได้ว่าเพลงพญาโศก 3 ชั้น มี 8 จังหวะหน้าทับ

4. ผลการวิเคราะห์ลูกตกทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้นทางครูกล้ำ ณ บางช้าง กรณีศึกษาครูชาตรี อบนวล พบว่าทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง มีการบรรเลงอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 เที่ยว โดยทั้ง 4 เที่ยว เป็นสำนวนที่ปกปิดเนื้อทำนองหลัก ด้วยการนำกลวิธีพิเศษ เทคนิคต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนเป็นพิเศษกว่าการบรรเลงรวมวงตามปกติ ดังนี้

เที่ยวที่ 1 วิธีการบรรเลง ใช้วิธีการ สะบัด สะเดาะ ขยี้และการตีเก็บคู่ 8 ในรูปแบบของการดำเนินทำนองทางเดี่ยวระนาดเอก จนจบท่อนเพลง

เที่ยวที่ 2 วิธีการบรรเลง ใช้วิธีการบรรเลงรัวเป็นทำนองต่าง ๆ สลับกับการบรรเลงเก็บคู่ 8 หรือเรียกว่า คาบลูกคาบดอก จนจบท่อนเพลง

เที่ยวที่ 3 วิธีการบรรเลง ใช้วิธีการบรรเลงรัวเป็นทำนองต่าง ๆ ตลอดเที่ยวเพลง หรือเรียกว่า เที่ยวรัวเป็นทำนอง หรือรัวพื้นจนจบท่อนเพลง

เที่ยวที่ 4 วิธีการบรรเลง ใช้วิธีการบรรเลงเก็บเป็นคู่ 8 หรือทางพื้น โดยนำสำนวนกลอนระนาดต่าง ๆ เช่น กลอนไต่ลวด กลอนไต่ไม้ กลอนย้อนตะเข็บ กลอนซ่อนตะเข็บ กลอนลูกโซ่ มาร้อยเรียง จากเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ จากเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง (ลักษณะแบบนี้ นักระนาดมักเรียกว่า ตีกลอนทั่วผืน) บรรเลงแบบนี้จนจบเที่ยวเพลง

ผลการวิเคราะห์ลูกตก

ผลจากการวิเคราะห์ลูกตกในแต่ละวรรคได้แสดงให้เห็นถึงลูกตกในแต่ละประโยคดังนี้

ผลการวิเคราะห์ลูกตกเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น

จังหวะ	ประโยค	ลูกตก
จังหวะที่ 1	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง โด
จังหวะที่ 1	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร
จังหวะที่ 2	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง เร
จังหวะที่ 2	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ที
จังหวะที่ 3	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ลา
จังหวะที่ 3	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ที
จังหวะที่ 4	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ซอล
จังหวะที่ 4	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ลา
จังหวะที่ 5	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ลา
จังหวะที่ 5	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร
จังหวะที่ 6	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ฟา
จังหวะที่ 6	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ฟา
จังหวะที่ 7	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ฟา
จังหวะที่ 7	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร
จังหวะที่ 8	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง เร
จังหวะที่ 8	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร

พบว่ามีลูกตกเสียงโด 1 ครั้ง ลูกตกเสียงเร 6 ครั้ง ลูกตกเสียงฟา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงซอล 1 ครั้ง ลูกตกเสียงลา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงที 2 ครั้ง

5. ผลจากการวิเคราะห์บันไดเสียงในแต่ละวรรคได้แสดงให้เห็นถึงลูกตกในแต่ละประโยคดังนี้

ผลการวิเคราะห์บันไดเสียง เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ในแต่ละประโยคของทำนองเพลง ผู้วิจัยพบว่า เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ใช้บันไดเสียง 3 บันไดเสียงด้วยกัน คือ

ลูกตก			บันไดเสียง
จังหวะที่ 1	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง โด	เป็นเสียงที่ 1 ในบันไดเสียง โด (ด1) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางนอก
จังหวะที่ 1	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง โด (ด2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางนอก
จังหวะที่ 2	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 1 ในบันไดเสียง เร (ร1) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ
จังหวะที่ 2	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ที	เป็นเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ3) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 3	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ลา	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง ซอล (ซ2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน			เป็นเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 4	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ซอล	เป็นเสียงที่ 1 ในบันไดเสียง ซอล (ซ1) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 4	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ลา	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง ซอล (ซ2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 5	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ลา	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง ซอล (ซ2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 5	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 5 ในบันไดเสียง ซอล (ซ3) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน
จังหวะที่ 6	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ฟา	เป็นเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง เร (ร3) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ
จังหวะที่ 6	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ฟา	เป็นเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง เร (ร3) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ
จังหวะที่ 7	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง ฟา	ซึ่งเป็นเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง เร (ร3) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ
จังหวะที่ 7	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 1 ในบันไดเสียง เร (ร1) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ
จังหวะที่ 8	ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง โด (ด2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางนอก
จังหวะที่ 8	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง เร	เป็นเสียงที่ 2 ในบันไดเสียง โด (ด2) ตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางนอก

(1) บันไดเสียง โด โดยมีกลุ่มเสียง ด ร ม x ซ ล x มีเสียง โด เป็นเจ้าของบันไดเสียงตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางนอก

(2) บันไดเสียง เร โดยมีกลุ่มเสียง ร ม ฟ x ล ท x มีเสียง เร เป็นเจ้าของบันไดเสียงตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางกลางแหบ

(3) บันไดเสียง ซอล โดยมีกลุ่มเสียง ซ ล ท x ร ม x มีเสียง ซอล เป็นเจ้าของบันไดเสียงตรงกับทางของดนตรีไทย คือ ทางใน

6. ผลจากการศึกษาบทบาทเพลงเดี่ยวพญาโศกที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย สรุปได้ว่า บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย มีประเด็นสำคัญดังนี้

(1) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการประกอบการแสดง

การแสดงของไทยนั้นแบ่งออกเป็นหลายประเภท ทั้งละครนอก ละครใน ละครพันทาง ละครพูด และโขน ซึ่งการแสดงแต่ละประเภทนั้นมีความจำเป็นต้องนำเพลงต่าง ๆ เข้ามาเพื่อเป็นสื่อในการดำเนินเรื่องและสื่ออารมณ์ของตัวละคร ให้ผู้ชมได้เข้าใจบทเพลงที่ถูกบรรจุอยู่ในการแสดงนั้นต้องเลือกใช้ให้มีความเหมาะสมกับอารมณ์ของตัวละคร

เพลงเดี่ยวพญาโศกส่วนใหญ่ได้ถูกนำมาใช้ประกอบการแสดงกับตัวละครที่สูงศักดิ์ เพื่อสื่ออารมณ์ของตัวละครในอารมณ์โศกเศร้า เสียใจ นิยมใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าบรรเลงทางหวานหรือทางโอดประกอบอารมณ์โศกเศร้าของตัวละคร เพลงเดี่ยวพญาโศก จึงมีความเหมาะสมและสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรเลงประกอบการแสดง

(2) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการศึกษาดนตรีไทย

เพลงเดี่ยวพญาโศก มีบทบาทต่อการศึกษาด้านดนตรีไทย ในระยะแรก ๆ นั้นเป็นการศึกษาหาความรู้จากตัวบุคคลที่มีความรู้ด้านดนตรีก่อนเป็นลำดับแรก โดยผู้ที่ต้องการความรู้ด้านดนตรีไทยนั้นมักนิยมฝากตัวเข้าเป็นศิษย์กับบุคคลที่ตนเองมีความนับถือเลื่อมใสโดยเรียกบุคคลผู้นั้นว่า “ครู” มีขั้นตอนในการฝากตัวเป็นศิษย์อย่างชัดเจนและเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมา สถานที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนดนตรี คือ บ้านหรือที่อยู่อาศัยของผู้เป็นครูนั่นเอง เมื่อมีบุคคลที่เข้ามารับความรู้มากขึ้น จึงมีการเรียกสถานที่นั้นว่า “สำนัก” ของนักดนตรีที่มีชื่อเสียง และได้มีการถ่ายทอดบทเพลงต่าง ๆ ให้กับลูกศิษย์ เมื่อเข้าสู่ระบบของการศึกษาในปัจจุบัน เพลงเดี่ยวพญาโศกได้ถูกนำมาบรรจุในหลักสูตรของสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยาลัยนาฏศิลป ได้นำไปบรรจุเป็นหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพลงเดี่ยวพญาโศกเป็นบทเพลงที่มีคุณค่าเหมาะแก่การเรียนรู้ศึกษาองค์ความรู้ในการประดิษฐ์ทำนองของเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์ได้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้น จึงถือได้ว่าเพลงพญาโศกนั้นมีความสำคัญต่อการศึกษาด้านดนตรีไทย อีกเพลงหนึ่งเลยทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท มีการศึกษาค้นคว้า อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ มากมาย มีการรวบรวม จดบันทึก เป็นเอกสารทางวิชาการ เพื่อมิให้สูญหายไปในภายภาคหน้าด้วย

(3) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการประชัน

อดีตนั้นวงปี่พาทย์เสภาเป็นวงดนตรีที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากรวมไปถึงมีการ “ประชัน” กันเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย เพลงเดี่ยวจึงถือว่าเป็นเพลงสำคัญเพลงหนึ่งในการประชัน รวมไปถึงเพลงเดี่ยวพญาโศกที่เป็นเดี่ยวที่ได้รับความนิยมในลำดับต้น ๆ เนื่องจากเพลงเดี่ยวพญาโศก เป็นเพลงที่มีความไพเราะงดงาม มีความสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นเพลงที่มีการเปลี่ยนบันไดเสียง ซึ่งเพลงที่เปลี่ยนบันไดเสียงนั้น มีความยากในการบรรเลง ฉะนั้นผู้บรรเลงจะต้องใช้ความสามารถ

ในการดำเนินทำนองในช่วงที่เปลี่ยนบันไดเสียงให้สนิทสนมกลมกลืน เพลงเดี่ยวพญาโศก เป็นเพลงท่อนเดียว มี 8 จังหวะหน้าทับ สำหรับระนาดเอกต้องบรรเลงถึง 4 เที่ยว ถ้านับจังหวะที่ระนาดเอกต้องบรรเลงรวมกันทั้งหมดเท่ากับ 32 จังหวะหน้าทับ ดังนั้น ผู้บรรเลงระนาดเอกต้องมี พละกำลังเป็นอย่างดี มีทักษะการบรรเลงขั้นสูง จึงสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวพญาโศกได้สมบูรณ์ เพลงเดี่ยวพญาโศก จึงถูกนำมาบรรเลงประชัน อยู่บ่อยครั้ง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความดีเด่นซึ่งกันและกัน ในด้านความสามารถ รส และทางการบรรเลงเพลงเดี่ยว โดยเริ่มด้วย ปี่ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก และระนาดทุ้ม ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษาประวัติ ผลงาน ครูชาตรี อบนวล

ครูชาตรี อบนวล เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในด้านการบรรเลงดนตรี คือ สามารถบรรเลงระนาดเอกและระนาดทุ้ม ท่านได้เริ่มเรียนระนาดเอกกับครูสกล แก้วเพ็ญกาศ ได้รับการถ่ายทอดทางเดี่ยวระนาดเอก จากครูสกล แก้วเพ็ญกาศ หลายเพลงด้วยกัน เช่น เพลงเดี่ยวลาวแพน เพลงเดี่ยวเชิดนอก เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวสารถี เพลงเดี่ยวนกขมิ้น เพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงเดี่ยวกราวใน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเดี่ยวเพลงพญาโศก ที่ครูสกล แก้วเพ็ญกาศ ถ่ายทอดให้ครูชาตรี อบนวล เป็นทางที่ครูสกล แก้วเพ็ญกาศ ได้รับการถ่ายทอดมาจาก ครูกล้ำ ณ บางช้าง ซึ่งครูชาตรี อบนวล สามารถบรรเลงทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศกทางของครูกล้ำ ณ บางช้าง ได้ดี เหมาะสมกับความสามารถด้านทักษะ ฝีมือ ที่ครูชาตรี อบนวล มีอยู่ในตัวของท่าน

ครูชาตรี อบนวล เป็นผู้มีจิตใจดี สุภาพ ไม่อวดตน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ บุตร หลาน และเพื่อนร่วมงานให้พึงปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านดนตรี ให้กับ บุตร หลาน และนักดนตรีไทยที่มีความสนใจที่เข้ามาศึกษากับท่าน ทั้งบุคลากรในหน่วยงานที่ท่านปฏิบัติหน้าที่อยู่ และบุคคลภายนอกที่มาขอความรู้ มาขอต่อเพลงกับท่านที่บ้าน โดยไม่ปิดบังอำพรางใด ๆ ทั้งสิ้น

สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ครูพินิจ ฉายสุวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ) กล่าวว่า “ชาตรี เขามีดีมาจากบ้านครูสกลอยู่แล้ว ตอนเขาเข้ามาทำงานใหม่ ๆ ได้ยินเขาซ้อมเพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก ผมก็แอบฟังเขาบรรเลงจนจบเพลง ผมยอมรับเลยว่า ชาตรีเขาบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก ได้น่าฟังมาก” สอดคล้องกับราชบัณฑิตยสถาน (2545) ได้ให้ความหมายของเพลงเดี่ยว ไว้ดังนี้วิธีการบรรเลงดนตรีด้วยทางเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากทางธรรมดา แสดงถึงความสามารถของผู้บรรเลงและภูมิปัญญาของผู้คิดประดิษฐ์ทางเดี่ยวนั้น โดยใช้เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง เช่น ระนาดเอก ฆ้องวง จะเข้ หรือซอ การบรรเลงเพลงเดี่ยวนั้นอาจบรรเลงโดยไม่มีเครื่องกำกับจังหวะหรือเครื่องกำกับจังหวะร่วมบรรเลงด้วยก็ได้

2. ผลจากการศึกษาประวัติเพลงพญาโศก

เพลงพญาโศกอัตราจังหวะ 2 ชั้น เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ต่อมานำมาเรียบเรียงเป็นเพลงเรื่องชื่อว่าเพลงเรื่องพญาโศก ซึ่งจะมีวิธีการเรียบเรียงเพลงนั้น ๆ ต่างกันไป เช่น บ้านพาทยรัตน์เรียบเรียงเพลงไว้ถึง 10 เพลง และอีกทางหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุติด้านดนตรีไทย ได้กล่าวถึงเพลงเรื่องพญาโศกไว้จำนวน 6 เพลง จนถึงปลายรัชกาลที่ 4 พระประดิษฐ์ไพเราะ (มีแขก) ได้แต่งขยายขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น เพื่อใช้บรรเลงขับร้อง ต่อมาจึงได้ประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวขึ้น และมีผู้นำไปประดิษฐ์ครบเป็นเพลงเถาในรัชกาลที่ 7 ซึ่งเป็นเพลงที่ทรงคุณค่า ได้รับความนิยมนำไปบรรเลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเพลงที่มีอารมณ์เศร้าโศก รำพึงถึงความทุกข์ยาก ต่อเมื่อนำมาประดิษฐ์เป็นเพลงเดี่ยวก็ได้รับความนิยมนำมาบรรเลงกันจนถึงปัจจุบัน

สอดคล้องกับหลักฐานทางวิชาการของ ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ (2557) สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จำปาเงิน (2539) ได้กล่าวว่า

เพลงพญาโศกว่า เป็นเพลงท่อนเดียว อัตราจังหวะ 2 ชั้น อยู่ในเพลงเรื่องพญาโศก เป็นเพลงโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา บางทีแยกออกมาใช้เป็นเพลงร้องประกอบการบรรเลงมโหรีและละคร ในบทที่แสดงอารมณ์เศร้าสลดระหว่างการนั่ง นอน หรือยืนอยู่กับที่ รำพึงถึงความทุกข์ยากหรือสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นเรื่องที่เป็นอดีตและอนาคต

3. ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบทำนองหลักเพลงพญาโศก 3 ชั้นกับจังหวะหน้าทับและจังหวะฉิ่ง

เพลงพญาโศก 3 ชั้น ลักษณะเป็นเพลงดำเนินทำนอง หรือเพลงไม่บังคับทาง มีท่อนเดียว หน้าทับปรบไก่ มี 8 หน้าทับ การตีฉิ่งและฉับจำนวน 4 คู่การบรรเลงจังหวะหน้าทับนั้นจะบรรเลงจนกระทั่งจบ 1 จังหวะแล้วย้อนกลับไปบรรเลงเหมือนเดิมจนจบเพลง ฉิ่งก็เช่นเดียวกัน ในหนึ่งหน้าทับนั้นจะเท่ากับการบรรเลงเพลง 2 ประโยคและการตีฉิ่งและฉับจำนวน 4 คู่ในหนึ่งหน้าทับ ทำให้เห็นโครงสร้างทำนองหลักของเพลงพญาโศก 3 ชั้นชัดเจนยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับ สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา (สัมภาษณ์ : 14 สิงหาคม 2558) ได้กล่าวไว้ ดังนี้ หน้าทับ หมายถึง“ทับ” เป็นเครื่องดนตรีที่ขึงด้วยหนังชิ้นแรกที่ไทยเราได้ แบบอย่างมาจากอินเดีย หน้าที่ของทับ คือตีประกอบจังหวะให้ถูกต้อง กลมกลืนกันกับทำนองเพลง คือ “หน้าทับ” ครั้นต่อมาไทยเราได้เพิ่มเติมเครื่องหนังประกอบจังหวะขึ้นอีกตามกาลสมัย เช่น ตะโพน กลองสองหน้า กลองแขก เป็นต้น

4. ผลจากการวิเคราะห์ลูกตกและบันไดเสียงทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง กรณีศึกษาครูชาตรี อบนวล

ผลจากการวิเคราะห์ลูกตกเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น พบว่ามีลูกตกเสียงโด 1 ครั้ง ลูกตกเสียงเร 6 ครั้ง ลูกตกเสียงฟา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงซอล 1 ครั้ง ลูกตกเสียงลา 3 ครั้ง ลูกตกเสียงที 2 ครั้ง

ผลจากการวิเคราะห์บันไดเสียง เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ในแต่ละประโยคของทำนองเพลง ผู้วิจัยพบว่า เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ใช้บันไดเสียง 3 บันไดเสียงด้วยกัน คือ บันไดเสียงโด (ด) คือ เสียงทางนอก บันไดเสียง เร (ร) คือ เสียงกลางแหบ บันไดเสียง ซอล (ซ) เสียงทางใน

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง สอดคล้องกับ มานพ วิสุทธิแพทย์ (2556) กล่าวถึง การกำหนดลูกตกทางทฤษฎี ทางดนตรีไทย หลายอย่างมีความเกี่ยวพันกับ ลูกตก เช่น บันไดเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง การแปลทำนอง การขยาย - ตัดเพลง เป็นต้น ลูกตกที่เข้าใจกันโดยทั่วไปนั้นหมายถึงเสียงสุดท้ายของทำนองเพลง ในแต่ละหน้าทับ อย่างไรก็ดี เมื่อมีการแบ่งทำนองเพลงออกเป็นวรรคเพลงแล้ว ลูกตก ในที่นี้จึงหมายถึง เสียงสุดท้ายของแต่ละวรรค ลูกตกของแต่ละวรรคสามารถกำหนดชื่อของลูกตกได้ โดยชื่อของลูกตกจะสัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองนั้น ๆ เพชรดา เทียมพยุหา (2553) กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ว่า ได้พบการดำเนินทำนองของเพลงซึ่งมีบันไดเสียงทั้งหมด 3 บันไดเสียง คือ ซลทxรมx ทางใน ดรมxซลx ทางนอก และ รมฟxลทx ทางกลางแหบ โดยการดำเนินทำนองในเพลงมีการเปลี่ยนบันไดเสียงเป็นบันไดเสียงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกตามผู้ประพันธ์ สังเกตพบสำนวนกลอนของเพลงพญาโศก ส่วนมากจะมีลูกตกเสียง เร ไม่ว่าจะเปลี่ยนบันไดเสียงใด ลูกตกจะมาตกที่เสียง เร ซึ่งเป็นลักษณะของเพลงโบราณ จากการศึกษาทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง กรณีศึกษาครูชาตรี อบนวล ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความสามารถด้านภูมิปัญญาของ ครูกล้ำ ณ บางช้าง ที่ประดิษฐ์ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ได้อย่างวิจิตรพิสดาร มีกลวิธีในการบรรเลงหลากหลายรูปแบบ เช่น การสะบัด การสะเดาะ การขยี้ การรัวในแบบต่าง ๆ สำนวนกลอนที่นำมาผูกเรียงร้อยกันอย่างกลมกลืน ไพเราะชวนฟัง ปกปิดทำนองหลักได้อย่างมิดชิด เป็นระเบียบ

แบบแผน สอดคล้องกับครูดนตรีไทยหลายท่านที่ได้กล่าวไว้ นัฐพงศ์ โสวัตร (สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2557) ครูชาตรี อบนวล (สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558)

ลักษณะเด่นของทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง ดังกล่าว สอดคล้องกับครูชาตรี อบนวล (สัมภาษณ์: 25 พฤษภาคม 2558) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะเด่นของ ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้าง นั้น คือ “การสะบัดขึ้น สะบัดลง สลับกับการขยี้ คาบลูกคาบดอก บรรเลงพื้น สลับกับการตีสะบัดขึ้น เฉี่ยวลงโดยใช้วิธีการผสมมือ ซ้าย ขวาขวา ขวาขวา ซ้าย และตีคู่ 8 เรียงเสียงจากเสียงสูง ลงมาเสียงต่ำ การกวาดไขว้มือเป็นทำนองรัวเป็นทำนอง (รัวฉีกอก) ลักษณะเป็นคู่ 16 ลักษณะกลอนเป็นลูกโยน และกลอนม้วนตะเข็บ จากเสียงต่ำม้วนขึ้นไปหาเสียงสูงลักษณะกลอนการบรรเลงเรียงเสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง แล้วม้วนเสียงจากสูงลงมาเสียงต่ำ ย้อนกลับไปหมดที่เสียงสูง” (นักดนตรีเรียกลักษณะแบบนี้ว่า บรรเลงกลอนทั่วผืน) ดังนั้น ผู้บรรเลงเพลงเดี่ยว เพลงพญาโศก 3 ชั้น ทางครูกล้ำ ณ บางช้างนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีกำลังดี ผ่านการฝึกฝนด้านทักษะมาอย่างนัก จึงจะสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวได้ดีครบถ้วนกระบวนการ

5. ผลจากการศึกษาบทบาทเพลงเดี่ยวพญาโศกที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมดนตรีไทย

(1) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการประกอบการแสดง

เพลงเดี่ยวพญาโศกส่วนใหญ่จะใช้ประกอบการแสดงกับตัวละครที่สูงศักดิ์ เพื่อสื่ออารมณ์ของตัวละครในอารมณ์โศกเศร้า เสียใจ นิยมใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า บรรเลงทางหวานหรือทางโอดประกอบอารมณ์โศกเศร้าของตัวละคร เพลงเดี่ยวพญาโศก จึงสำคัญอย่างยิ่งในการบรรเลงประกอบการแสดง

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูไชยยะ ทางมีศรี กล่าวว่า เพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น ได้ถูกนำมาบรรจุในการแสดง โขน ละคร เพื่อใช้บรรเลงสื่ออารมณ์โศกเศร้า รันทดใจ ของตัวละคร เช่น โขนรามเกียรติ์ ตอน ขับภิเภก เดี่ยวปี่เพลงพญาโศก 3 ชั้น ความหมายในตอนนี้ คือ ภิเภกเสียใจ เนื่องจากถูกทศกัณฐ์ขับไล่ออกจากเมืองละครชาดก เรื่องพระเวสสันดร ความหมายในตอนนี้คือ ชูชกมาขอบริจาคทาน กัณหา ชาลี จากพระเวสสันดร ละครนอก เรื่องพระอภัยมณี ตอน เพลงปี่พิฆาต ความหมายในตอนนี้ พระอภัยมณีเสียใจสงสารนางผีเสื้อสมุทร เป็นต้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น กล่าวว่า ในการแสดงโขนพระราชทาน ตอน จองถนน เดี่ยวปี่เพลงพญาโศก 3 ชั้น บรรเลงทางโอดประกอบอารมณ์โศกเศร้าของตัวละคร ความหมายในตอนนี้ คือ นิลพัทเสียใจที่ต้องจากพวกพ้องไป เนื่องจากถูกพระรามคาดโทษให้กลับไปส่งเสบียง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูพลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง กล่าวว่า บรมครูดนตรีไทย ได้พิจารณาแล้วคงเห็นว่าระยะเวลาที่ตัวละครแสดงบทบาทโศกเศร้านั้นใช้เวลานาน จึงได้คิดนำเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น มาบรรเลงประกอบอารมณ์ของตัวละคร เนื่องจากเพลงเดี่ยวพญาโศก 3 ชั้น มีความยาวพอดี และพอเหมาะกับบทบาทของตัวละครในช่วงนั้น สอดคล้องกับมนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์ (2523) ได้กล่าวถึงเพลงพญาโศกว่า เป็นเพลงท่อนเดียว อยู่ในเพลงเรื่องพญาโศก เป็นเพลงโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา บางทีแยกออกมาใช้เป็นเพลงร้องประกอบการบรรเลงมโหรีและละคร ในบทที่แสดงอารมณ์เศร้าสลดระหว่างการนั่ง นอน หรือยืนอยู่กับที่ รำพึงถึงความทุกข์ยากหรือสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นเรื่องที่เป็นอดีตและอนาคต

(2) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการศึกษาดนตรีไทย

เพลงเดี่ยวพญาโศกมีบทบาทต่อการศึกษาด้านดนตรีไทย สมัยโบราณการศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีไทยนั้น ผู้ที่ต้องการความรู้ด้านดนตรีไทยจะเข้าฝากตัวเป็นศิษย์ กับบุคคลที่ตนเองมีความนับถือ

เลื่อมใส ซึ่งในการเรียนนั้นจะมีการถ่ายทอดบทเพลงต่าง ๆ ตามแบบแผนการเรียนดนตรีไทย ตั้งแต่บทเพลงพื้นฐาน จนถึงบทเพลงขั้นสูง เช่น เพลงเดี่ยวต่าง ๆ โดยเฉพาะเพลงเดี่ยวพญาโศก ซึ่งถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวขั้นสูงอีกเพลงหนึ่ง ที่นักดนตรีทุกคนมีความปรารถนาที่จะได้เพลงเดี่ยวพญาโศกไว้บรรเลงอวดฝีมือ จนมาปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เปิดทำการสอนด้านดนตรีไทยกันอย่างแพร่หลาย สถาบันการศึกษาต่างๆ นั้น ได้มีการนำเพลงเดี่ยวพญาโศก มาบรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา นำไปฝึกฝนฝีมือ และศึกษากลวิธีการบรรเลงอีกด้วย

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น กล่าวว่า เพลงเดี่ยวพญาโศก มีบทบาทต่อการศึกษาด้านดนตรีไทย ในระยะแรก ๆ นั้นเป็นการศึกษาหาความรู้จากตัวบุคคลที่มีความรู้ด้านดนตรีก่อนเป็นลำดับแรก โดยผู้ที่ต้องการความรู้ด้านดนตรีไทยนั้นมักนิยมฝากตัวเข้าเป็นศิษย์กับบุคคลที่ตนเองมีความนับถือเลื่อมใสโดยเรียกบุคคลผู้นั้นว่า “ครู” มีขั้นตอนในการฝากตัวเป็นศิษย์อย่างชัดเจนและเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมา สถานที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนดนตรี คือ บ้านหรือที่อยู่อาศัยของผู้เป็นครูนั่นเอง เมื่อมีบุคคลที่เข้ามารับความรู้มากขึ้น จึงมีการเรียกสถานที่นั้นว่า “สำนัก” ของนักดนตรีที่มีชื่อเสียง และได้มีการถ่ายทอดบทเพลงต่าง ๆ ให้กับลูกศิษย์ เมื่อเข้าสู่ระบบของการศึกษาในปัจจุบัน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูพลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง กล่าวว่า เพลงเดี่ยวพญาโศกได้ถูกนำมาบรรจุในหลักสูตรของสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยาลัยนาฏศิลป ได้นำไปบรรจุเป็นหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพลงเดี่ยวพญาโศกจึงเป็นบทเพลงที่มีคุณค่าเหมาะแก่การเรียนรู้ศึกษาองค์ความรู้ในการประดิษฐ์ทำนองของเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์ได้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้น จึงถือได้ว่าเพลงพญาโศกนั้นมีความสำคัญต่อการศึกษาด้านดนตรีไทยอีกเพลงหนึ่งเลยทีเดียว สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูไชยยะ ทางมีศรี ได้กล่าวว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท มีการศึกษา ค้นคว้า อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ มากมาย มีการรวบรวม จดบันทึก เป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อมิให้สูญหายไปในภายภาคหน้าด้วย สอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยนาฏศิลป ได้นำไปบรรจุเป็นหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

(3) บทบาทของเพลงเดี่ยวพญาโศกในการประชัน

การประชันวงปี่พาทย์ จะต้องมีวงตั้งและวงประชัน วงตั้ง คือ วงที่เริ่มบรรเลงก่อน วงประชัน คือวงที่บรรเลงที่หลัง มีวิธีการประชัน คือ เมื่อวงตั้งบรรเลงเพลง เช่น โหมโรงไอยเรศ วงประชันก็ต้องบรรเลงเพลงโหมโรงไอยเรศ ถ้าวงตั้งบรรเลงเพลงเดี่ยวพญาโศก วงประชันต้องบรรเลงเพลงเดี่ยวพญาโศก เหมือนกัน

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น กล่าวว่า การประชันวงปี่พาทย์เสภา การบรรเลงเพลงต่างๆ นั้น จะต้องบรรเลง เหมือนกัน ทั้ง 2 วง โดยเริ่มจากเพลงดังนี้

(1) เพลงโหมโรงเสภา

(2) เพลงประเภทเพลงปรบไก่ วงตั้ง และวงประชัน ต้องบรรเลงเพลงเดียวกัน

(3) เพลงประเภทเพลงทยอย หรือเพลงหน้าทับสองไม้ วงตั้ง และวงประชัน ต้องบรรเลงเพลงเดียวกัน

(4) เพลงเดี่ยว วงตั้ง และวงประชัน ต้องบรรเลงเพลงเดียวกัน

(5) เพลงลา วงตั้ง และวงประชัน ต้องบรรเลงเพลงเดียวกัน

เนื่องจากเพลงเดี่ยวพญาโศก เป็นเพลงที่มีความไพเราะ งดงาม มีความสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นเพลงที่มีการเปลี่ยนบันไดเสียง ซึ่งเพลงที่เปลี่ยนบันไดเสียงนั้นมีความยากในการบรรเลง ฉะนั้นผู้บรรเลงจะต้องใช้

ความสามารถในการดำเนินทำนองในช่วงที่เปลี่ยนบันได เสียงให้สนิทสนมกลมกลืน ดังนั้นเพลงเดี่ยวพญาโศก จึงถูกนำมาบรรเลงประชัน เช่น การประชันที่วัดพระพิเรนท์ มีการนำเพลงเดี่ยวพญาโศกมาบรรเลงอยู่บ่อยครั้ง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูไชยยะ ทางมีศรี กล่าวว่า เพลงเดี่ยวพญาโศก ก็ได้รับความนิยมในลำดับต้น ๆ เหตุผลที่นำเพลงพญาโศกมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวเพราะเป็นเพลงที่มีลักษณะการเคลื่อนที่ของบันไดเสียงมากกว่า 1 บันไดเสียง เมื่อนำมาประดิษฐ์เป็นเพลงเดี่ยวแล้วก็เปรียบเสมือนแสดงถึงความรู้ความสามารถของผู้ประพันธ์ เพลงเดี่ยวพญาโศกจึงถูกนำมาบรรเลงประชัน อยู่บ่อยครั้ง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ ความดีเด่นซึ่งกันและกัน ในด้านความสามารถ รส และทางการบรรเลงเพลงเดี่ยว สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ครูพลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง กล่าวว่า ระนาดเอก ต้องบรรเลงถึง 4 เที่ยว ถ้านับจังหวะที่ระนาดเอกต้องบรรเลงรวมกันทั้งหมดเท่ากับ 32 จังหวะหน้าทับ ดังนั้น ผู้บรรเลงระนาดเอกต้องมี พละกำลังเป็นอย่างดี มีทักษะการบรรเลงขั้นสูง จึงสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวพญาโศกได้สมบูรณ์ สอดคล้องกับ พิเชษ สีตะพงศ์ (2539) กล่าวว่า เพลงพญาโศก ๓ ชั้น มีจุดประสงค์ในการแต่งเพื่อใช้บรรเลงในวงมโหรี วงปี่พาทย์ และสำหรับบรรเลงเดี่ยวทุกเครื่องมือแล้ว เพลงพญาโศก ๓ ชั้นยังใช้เป็นเพลงโหมโรงในการบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวาด้วยอีกเพลงหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. รูปแบบการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศก 3 ชั้น ทาง ครูกล้ำ ณ บางช้าง ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ลูกตก บันไดเสียง สำนวนการบรรเลงและการประดิษฐ์ทำนองนั้น สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนระนาดเอก ต่อไปได้

2. ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการศึกษาวิเคราะห์ผลงานการประพันธ์เพลงเดี่ยวอื่น ๆ ที่เป็นผลงานของครูกล้ำ ณ บางช้าง เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลทางการศึกษาเป็นมรดกด้านดนตรีไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนดนตรีไทย และผู้สนใจโดยทั่วไป

บรรณานุกรม

ชาตรี อบนวล. (2558). **ข้าราชการบำนาญ กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว.** สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2558.

ไชยยะ ทางมีศรี. (2558). **ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร.** สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2558.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2557)**. สารานุกรมดนตรีไทย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

นัฐพงศ์ โสวัตร. (2557). **ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางค์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.** สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2557.

พิเชฐ สีตะพงศ์. (2539) **เอกสารรายงานการวิเคราะห์ดนตรีไทย.** โดยนักศึกษาปริญญาโท วัฒนธรรมการดนตรี มหาวิทยาลัยมหิดล.

เพชรดา เทียมพยุหา. (2523) **วิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศกสามชั้น ทางครูจางวางทั่ว พาทยโกศล.** ปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2556) **ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545).

สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จำปาเงิน. (2539) **ประชุมเพลงเถาของไทย (ประวัติและบทร้อง).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ต้นอ้อ.

สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา. (2558). **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.** สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2558